

Сворак Є. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Ганцюк Т. Д.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Опар Н. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

АНАЛІЗ СТИЛІВ СПІЛКУВАННЯ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «INTOUCHABLES»)

У сучасному світі глобалізації та міжкультурної взаємодії тема непрямого і прямого стилів комунікації є надзвичайно актуальною. Люди з різних культур мають відмінні способи вираження своїх думок, що може призвести до непорозумінь і конфліктів, особливо в бізнес-середовищі, де кількість міжкультурних партнерств постійно зростає. У таких ситуаціях, саме розуміння відмінностей між різними, культурно зумовленими стилями спілкування, має критичне значення та допомагає як уникати непорозумінь та конфліктів, так і налагоджувати ефективну співпрацю з представниками з різних культур. Адже, успішність міжкультурної взаємодії залежить не лише від знання мови та національних особливостей, але і від відчуття стилю та загального настрою спілкування, характерного для кожної окремо взятої культури.

У дослідженні розглянуто підходи до визначення комунікації загалом та міжкультурної комунікації зокрема. Виходячи з твердження, що комунікація є складним та водночас універсальним явищем, вказано на відмінності прямого та непрямого її стилів та підмічено, що пряма комунікація характеризується чітким і безпосереднім вираженням намірів, без прихованого змісту, тоді як непряма комунікація передбачає використання контексту та невербальних сигналів для передачі повідомлень, особливо якщо пряме висловлення може спричинити конфлікт.

У даному дослідженні також проаналізовано кінофільм «Intouchables» з точки зору відображення прямого та непрямого стилів спілкування. На основі кінострічки, проаналізовано, як головні герої, що представляють відмінні культурні середовища, використовують різні стилі комунікації. Зроблено висновок, що сучасні кінофільми можуть відображати культурні відмінності у спілкуванні та вказувати на важливість адаптації стилю комунікації до контексту та співрозмовників.

Ключові слова: комунікація, міжкультурна взаємодія, непрямий стиль, прямий стиль, стилі спілкування.

Постановка проблеми. Непрямий і прямий стилі міжкультурної комунікації є досить актуальною темою в наш час, оскільки у нашому сучасному світі глобалізації і міжкультурної взаємодії люди з різних країн і культур зустрічаються все частіше. При цьому вони часто мають різний спосіб вираження своїх думок і ідей, що може призвести до непорозумінь та конфліктів. Також у бізнес-середовищі відбувається зростання кількості міжкультурних партнерств, у випадку яких важливо розуміти, як краще комунікувати з партнерами з різних культур, щоб уникнути конфлік-

тів і досягти спільних цілей. Розуміння різниці між прямим і непрямим стилями комунікації допомагає людям в бізнесі встановлювати довіру і ефективно співпрацювати з партнерами з різних культур.

Нарешті, у сучасному світі соціальних мереж та онлайн-спілкування міжкультурна комунікація стала ще більш актуальною. Зустрічі людей з різних країн і культур відбуваються не тільки в офлайн-середовищі, а й у віртуальному просторі. У таких випадках розуміння різниці між прямим та непрямим стилями комунікації допо-

магає людям бути більш ефективними в своїй онлайн-комунікації з іншими користувачами з різних культур і уникати непотрібних конфліктів чи недорозумінь, адже успішність міжкультурної взаємодії залежить не тільки від володіння мовою та знання національних особливостей, але і від відчуття стилю та загального настрою спілкування, що є притаманними для кожної окремо взятої культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням налагодження ефективної міжкультурної взаємодії присвячено чимало досліджень, серед яких, праці таких вітчизняних та зарубіжних дослідників як Галицької М., Кумар А., Манакіна В., Меєр Е., Тинного В. тощо. Питання контекстуалізації комунікації ввів до наукового обігу американський антрополог Холл Е. ще у 1976 р., але дослідження впливу контексту на процеси спілкування і досі актуальні та знаходять своє відображення у сучасних дослідженнях. У цьому напрямку працюють Меєр Е., Місеньова В., Нікітіна Н., Ткачук А. та інші. Проте вважаємо, що питанням відображення різних стилів спілкування у медіапросторі приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати особливості комунікації між головними героями фільму «Intouchables» в контексті прямого та непрямого стилів спілкування.

Виклад основного матеріалу. Не виникає сумнівів, що комунікація є явищем складним та водночас універсальним, її зміст і форми є предметом

дослідження багатьох наук соціально-гуманітарного, природно-наукового і технічного циклів. Поняття комунікації може вживатись як у широкому значенні (універсальному), так і більш вузькому (наприклад, технічна, біологічна, соціальна). Комунікація (від лат. *communicatio* – зв'язок, повідомлення) – спілкування, що ґрунтується на взаєморозумінні; повідомлення інформації від однієї людини до іншої або кількох інших» [9, с. 185].

Термін «комунікація» був введений у науковий обіг на початку ХХ ст., а початок безпосереднього дослідження міжкультурної комунікації відходить до другої половини ХХ ст., а саме, коли у 1954 р. з'являється книга американських вчених: антрополога Е. Холла (1914–2004) і соціолінгвіста Д. Трагера (1906–1992) «Культура як комунікація» (*Culture as Communication*). Тут вперше використовувалось поняття «міжкультурна комунікація», яке повинне було відображати специфіку відносин між людьми, що належать до різних культур (широке тлумачення) [9, с. 187].

Міжкультурну комунікацію можна одночасно розглядати як науку та набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [10, с. 125]. Розглянемо погляди учених на зміст поняття «міжкультурна комунікація», наведених у таблиці 1.

Таблиця 1

Зміст поняття «міжкультурна комунікація» за різними науковцями

№ п/п	Поняття «міжкультурна комунікація»	Автор
1	це водночас і наука і набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот	М'язова І. Ю. [7]
2	це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило послуговуються різними ідентичними мовами, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні	Бацевич Ф. С. [7]
3	це спосіб спілкування людей з різних культур, коли вони мають справу один з одним на відстані або віч-на-віч	Brian Hurn, Barry Tomalin [2]
4	взаємодія чи спілкування між культурно різними людьми, які мають різні ціннісні орієнтації та різні комунікаційні коди в рамках спільноти праці та соціалізації	James Abugre [5]
5	є дослідженням того, як вербальна та невербальна комунікація відбувається між людьми з різного походження, географії та культури	Deirdre O'Donoghue [3]
6	це галузь дослідження, яка розглядає, як люди з різним культурним середовищем спілкуються між собою подібними та різними способами, і як вони намагаються спілкуватися між культурами	Anuj Kumar [1]

Комунікативний стиль – індивідуальна чи колективна стабільна форма комунікативної поведінки людини (лінгвокультурної спільноти), яка виявляється у процесі спілкування. Науковець В. Гудикунст виокремив такі основні дихотомії стилів комунікації: 1) прямий – непрямий (direct – indirect); 2) розгорнутий – згорнутий (elaborate – restructe); 3) особистісний – контекстуальний (personal – contextual), або суспільно орієнтований; 4) інструментальний – афективний (instrumental – affective) [8, с. 240].

У контексті даного дослідження, зазначимо, що пряма комунікація – це спілкування, за якого мовець передає в своєму повідомленні свої безпосередні наміри. Повідомлення прямих комунікаторів зазвичай не мають прихованого значення. Такі комунікатори віддають перевагу прямим відповідям, цінують чесність та відвертість. Цей стиль спілкування вважається більш «орієнтованим на завдання», оскільки критика висловлюється вільніше і сприймається менш особисто. Представники культур, в яких переважає прямий стиль спілкування не бояться конфліктів і звикли відкрито не погоджуватися з іншими. Для них чесність – найкраща політика. Непряма комунікація – це спілкування, за якого справжні наміри часто є невираженими вербально, а походять із контексту чи невербальної комунікації. Представники культур, в яких переважає непрямий стиль спілкування, зазвичай не роблять прямих заяв, якщо це може викликати напругу чи конфлікт. Вони знайдуть більш заплутані способи відповіді, щоб уникнути «ні». Для них бути ввічливими та «зберегти обличчя» (the policy of saving face), тобто не зачепити самооцінку іншої людини важливіше, ніж дати чесну відповідь [4].

Культури прямої комунікації віддають перевагу простоті та точності мовлення, при якому «так» означає «так». Слова використовуються явно, щоб уникнути непорозумінь. Країни, які зазвичай використовують прямий стиль комунікації, включають Ізраїль, Німеччину, Швейцарію та Нідерланди. Культури непрямой комунікації віддають перевагу більш тонкому стилю мовлення. Повідомлення передається за допомогою натяків. «Так» може означати «так, ні або можливо». До країн непрямой комунікації належать Японія, Китай, Перу та Саудівська Аравія [6].

У межах даного дослідження, спробуємо проаналізувати кінофільм «Intouchables» на предмет відображення у ньому зазначених стилів спілкування. Комунікація між головними героями

в фільмі є центральною темою і єдина форма спілкування, яка розвивається протягом усього фільму. Кінострічка «Intouchables» – це історія про дружбу між двома людьми, які походять із різних культурних середовищ. Дія фільму розгортається у Франції, а один з головних героїв, Дріс – є іммігрантом з Африки, зі специфічним для своєї культури підходом до життя та спілкування.

Спершу, ми проаналізуємо цю комунікацію з точки зору прямого стилю спілкування. Одним з прикладів прямого стилю спілкування є діалог між Філіппом та Дрісом, коли Філіпп просить Дріса принести йому пляшанку пива:

Philippe: *Driss, bring me a can of beer, please*

Driss: *You already drank the previous one a minute ago*

Philippe: *Then bring me another one. And it's not a request*

Driss: *Okay, I'll get you another one*

Цей діалог є простим та прямим, без будь-якого прихованого змісту. Кожен герой чітко передає свої думки та бажання, що дозволяє їм ефективно спілкуватись між собою.

Ще одним прикладом прямого стилю спілкування є діалог між Філіппом та Дрісом, коли Дріс розповідає Філіппу про своє минуле:

Driss: *I've done a lot of bad things in my life*

Philippe: *I'm not interested in your past. Only what you've done now is important to me*

Цей діалог показує, що Філіпп цікавиться тільки тим, що Дріс може зробити для нього зараз, а не тим, що сталося з ним у минулому. Він звертає увагу на практичність та ефективність спілкування, що є характерною рисою прямого стилю спілкування.

Також у фільмі «Intouchables» прямий стиль комунікації часто використовується головним героєм Філіппом, який не звик читати поміж рядків, натомість говорить без прикрас та без зайвих слів. Ось декілька прикладів:

У сцені, коли Філіпп відмовляється від послуг помічника, він говорить: «*I don't need help, I can do it myself*». Це безпосереднє твердження демонструє впевненість героя та його незалежність.

Коли Філіпп хоче дізнатися, чому його опікун Дріс ніколи не працював, він запитує: «*You live on payments from the state?*». Це питання є прямим і дещо нахабним, але воно допомагає Філіппу зрозуміти ситуацію свого друга.

У сцені, коли Дріс висловлює свою незгоду з підписанням документів на отримання допомоги, Філіпп говорить: «*You live in my house, so follow my rules*». Це безкомпромісне твердження

демонструє лідерські якості героя та його бажання контролювати ситуацію.

В обраному для аналізу кінофільмі мають місце також приклади використання непрямого стилю спілкування, який дозволяє героям виражати свої думки та почуття без прямого застосування команд та наказів. Один із прикладів непрямого спілкування у фільмі «Intouchables» – це діалог між Філіппом та Дрісом, коли Філіпп намагається зрозуміти, чому Дріс не хоче працювати:

Philippe: *You don't want to work, Driss?*

Driss: *No, I don't know what to do.*

Philippe: *But you can work.*

Driss: *Yes, I know I can work, but I don't want to.*

Philippe: *Why don't you want to work?*

Driss: *What do you really want to know, Philippe?*

У цьому діалозі Дріс не називає причину, чому він не хоче працювати, а замість цього запитує Філіппа, чи він справді цікавиться цим питанням. Таким чином, Дріс відкладає відповідь та дає Філіппу можливість переформулювати своє запитання, якщо це необхідно.

Ще один приклад непрямого стилю спілкування – це діалог між Філіппом та Дрісом, коли вони співають разом пісню «Boogie Wonderland»:

Philippe: *If I say «boogiewonderland», do you know what that means?*

Driss: *No, Philippe, I don't know. Is this some secret of yours?*

Philippe: *No, it's a song.*

Driss: *Ah, do you want to sing? Why don't you tell me right away?*

У цьому діалозі Філіпп не запитує Дріса про те, чи хоче він співати разом з ним, а замість цього запитує, чи він знає, що означає «boogiewonderland». Це дозволяє Дрісу самостійно зрозуміти, що Філіпп хоче співати, та виразити свою згоду без прямого запиту.

У кінострічці також має місце відображення у діалогах дійових осіб їх культурних відмінностей, серед яких, наприклад, відмінності у відношенні до їжі представника французької культури та представника культури країн Африки.

Philippe: *Do you like French cuisine?*

Driss: *What is it?*

Philippe: *Well, for example, a gratin with chicken, potatoes and spinach*

Наступна ситуація відображає відмінності у підході до навчання, зокрема, щодо вивчення мови. Дріс, відчуваючи впевненість у собі, пропонує викладати Філіппу мову, незважаючи на те, що сам не зовсім нею володіє.

Philippe: *What do you think is the best way to learn French?*

Driss: *To communicate with the French. But if you want to learn the language intensively, I could teach it to you*

Philippe: *You don't know French*

Driss: *Yes, but I'm learning*

Різницю культур можна також побачити у сприйнятті творів мистецтва. Один з героїв захоплюється мистецтвом і колекціонує твори відомих художників, тоді як інший – не цікавиться мистецтвом і вважає, що картини не мають ніякої ваги у житті людини.

Driss: *And what are these pictures in your house?*

Philippe: *These are real Renoirs, Degases, Matisses*

Driss: *So what, they make food taste better?*

Бачимо, що сучасні кінофільми вдало відображають відмінності культур, зокрема, у стрічці «Intouchables» відображено використання прямого та непрямого стилів спілкування, залежно від контексту та співрозмовників, а також відмінності спілкування, спричинені приналежністю співрозмовників до різних культур. Прямий стиль використовується, коли потрібно передати інформацію без зайвих слів та прикрас, прямо та чітко, наприклад, коли Дріс звітує Філіппу про свої обов'язки в ролі особистого помічника. Непрямий стиль використовується для вираження складних емоцій та ідей, коли пряме висловлення може призвести до конфлікту або непорозуміння, наприклад, коли Філіпп відчуває, що його друзі не приймають його стан та обставини його життя.

Фільм «Intouchables» вдало відображає, як культурні відмінності можуть бути перешкодою на шляху побудови ефективної комунікації, але також можуть ставати стимулом для зростання та розвитку.

Висновки із дослідження. Міжкультурну комунікацію можна одночасно розглядати як науку та набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншими культурами вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот, а усвідомлення того, як різні культури спілкуються за своїми власними нормами, допомагає подолати прогалини у спілкуванні та уникнути непорозуміння. Варто також підмітити, що розуміння та повага до інших культур можуть стати основою для мирного та гармонійного співіснування людей з різних країн та культур.

Список літератури:

1. Abugre J. Assessing the impact of cross-cultural communication competence on expatriate business operations in multinational corporations of a Sub-Saharan African context. *International Journal of Cross Cultural Management*. 2019, Vol. 19 (1). P. 85–104. DOI: 10.1177/1470595819839739
2. Barile N. Understanding Cultural Differences to Communicate in a Global World. *Business Acumen*. 2020. URL: <https://catalyst.iabc.com/Articles/understanding-cultural-differences-to-communicate-in-a-global-world>
3. Brian J. Hurn & Barry Tomalin. What is Cross-Cultural Communication? *Cross-Cultural Communication*. 2013. P. 1–19. DOI: 10.1057/9780230391147_1
4. Direct and Indirect Communication Styles. *Multicultural You*. URL: <https://multiculturalyou.com/2020/06/22/direct-and-indirect-communication-styles/>
5. Donoghue D. What Is Cross-cultural Communication and Why It Matters. *Employee Communications Category*. 2023. URL: <https://www.g2.com/articles/what-is-cross-cultural-communication>
6. Intouchables (2011) : Movie / directed by Oliver Nakache, Eric Toledano; screenplay by Oliver Nakache, Eric Toledano, and Philippe Pozzo di Borgo. 2011. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1675434/>
7. Kumar A. Cross Cultural Communication: Meaning, Importance, Barriers. URL: <https://getuplearn.com/blog/cross-cultural-communication/>
8. Meyer E. The Cultural Map. Decoding how people think, lead, and get things done across cultures. New York, 2015. 278 p.
9. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014, № 2 (6). С. 23–30. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf>
10. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. для університетів. Київ: Академія, 2012. Серія «Альма-матер». 285 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Shavkun/0039633.pdf>
11. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація як соціальний феномен: від минулого до сучасності. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2015. Вип. 10. С. 185–195. URL: https://visnyk-culturology.mdu.in.ua/uk/vipusk_10.pdf
12. Тинний В. І. Особливості формування міжкультурної комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ : КНЕУ, 2016. С. 124–127. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/a0fdfb28-86e0-4d66-91c0-af62f4ad757c>

Svorak Ye. V., Hantsiuk T. D., Opar N. V. ANALYSIS OF COMMUNICATION STYLES IN THE INTERCULTURAL COMMUNICATIVE SPACE (BASED ON THE MATERIAL OF THE MOVIE “INTOUCHABLES”)

In the modern world of globalization and intercultural interaction, the topic of indirect and direct communication styles is extremely relevant. People from different cultures have different ways of expressing themselves, which can lead to misunderstandings and conflicts, especially in the business environment, where the number of cross-cultural partnerships is constantly increasing. In such situations, understanding the differences between culturally determined communication styles is critically important. This understanding helps to avoid misunderstandings and conflicts, and to establish effective cooperation with representatives from different cultures. After all, the success of intercultural interaction depends not only on knowledge of the language and national characteristics but also on the sense of style and general mood of communication characteristic of each individual culture.

The study examines approaches to defining communication in general and intercultural communication in particular. Based on the statement that communication is a complex and at the same time universal phenomenon, the differences between its direct and indirect styles are highlighted. It is noted that direct communication is characterized by a clear and direct expression of intentions without hidden meaning, while indirect communication involves the use of context and non-verbal signals for conveying messages, especially if direct expression may cause conflict.

This study also analyzed the movie «Intouchables» from the point of view of displaying direct and indirect communication styles. Based on the film, it analyzes how the main characters, representing different cultural environments, use different communication styles. It was concluded that modern movies can reflect cultural differences in communication and highlight the importance of adapting the communication style to the context and interlocutors.

Key words: communication, communication styles, direct style, indirect style, intercultural interaction.